

Naši nazodni pomorski izrazi u početku 19. stoljeća

U svome radu na proučavanju historijske i žive građe o našoj pomorskoj terminologiji naišao sam i na neke skoro zaboravljene ali ipak značajne radove kao na primjer priloge A. Kazalija i M. Vodopića iz Dubrovnika, B. Babića iz Bakra itd, a među stranim radovima za nas je najznačajnije djelo poznatog francuskog pomorskog povjesničara A. Jala veliki »GLOSSAIRE NAUTIQUE«. Taj rad toga veoma uvaženog francuskog naučnog radnika je zanimljiv i za povijest našega pomorstva i za našu narodnu pomorsku terminologiju. Jal je svoj rad započeo 1821. godine. Služeći se raznovrsnom francuskom i stranom literaturom i pomorskim rječnicima on je u »Glossaire Nautique«¹ stručno iznio povijest broda. Međutim, Jal je i dosta putovao u različite pomorske zemlje, pa je na izvoru ispitivao i dolazio do podataka o mnogim pitanjima iz broderskog života, ali s težištem rada na sakupljanju pomorske terminologije različitih — u prvom redu evropskih pomoraca. Prva mu je zamisao bila, da ovaj »Glossaire Nautique«² bude samo francuski, ali je nakon dugog savjesnog rada on postao uistinu pomorski poliglotski leksikon, u kojem se mogu, pored opsežnih francuskih pomorskih termina, naći i latinski, grčki, španjolski, talijanski, portugalski, engleski, danski, švedski, novogrčki, ruski, holandski, islandski, njemački, hrvatski (ilirsko-dalmatinski), vlaški, srpski kao i neki pomorski termini azijskih naroda. U svom historijskom pomorskom rječniku A. Jal je obuhvatio i pomorske izraze mletačkog, genovljanskog, napuljskog, bretonskog, malteškog i sjeveroafričkog dijalekta. Osim toga u Jalovom glosaru nalazimo i mađarske i poljske pomorske termine, ali su to izrazi, koji su se upotrebljavali u plovidbi po rijekama, a jedan dio tih naziva Jal je vadio iz njihove bogate književne baštine.

Sakupljajući govornu i funkcionalnu pomorsku terminologiju. A. Jal je boravio najviše u Italiji, gdje je radio u najpoznatijim arhivima i velikim bibliotekama. Međutim, Jal nije samo »kabinetski«³ radio, već je mnogo dolazio u doticaj sa pomorcima praktičarima ili su mu ti pomorci sabirali govornu pomorsku građu i njemu je dostavljali. Tako je bilježio grčke pomorske nazive na korveti »Amalia«, za ruske pomorske termine konzultirao je pomorce sa jednog ruskog brika, a jedan malteški kapetan mu je dostavio čitavu zbirku malteške pomorske terminologije itd.

Kad je A. Jal boravio u Anconi susreo se u toj luci na šibenskoj trabakuli »Padre immortale«, s jednim našim pomorcem »starim desetarom Napoleonske građe«, koji mu je diktirao čitavu zbirku termina, koji su se upotrebljavali na »ilirskim i dalmatinskim«⁴ brodovima. Tu zbirku naše pomorske govorne građe A. Jal je nadopunio izjavama dubrovačkog kapetana Marka Dobroslovića, zapovjednika putničkog parobroda »Argo«, kad je s njim putovao Dunavom iz Cernavode u Orsovu. Nadalje, u radu na sakupljanju naše pomorske terminologije A. Jal se služio i poznatim Stullijevim rječnikom. Osim toga, konzultirao je

Bartula Kašića Hrvatsku gramatiku iz 1604. godine, Jakova Mikalje Hrvatsko-talijansko-latinski rječnik iz 1649., Frana Appendinija »Ilirsko«⁵ gramatiku iz 1808. godine, Ivana Luciusa Povijest Dalmacije i Hrvatske te Statut grada Kotora. Nadalje, Jal je ispitivao i još neke dubrovačke, pulske i šibenske pomorce, koje je susreo u Mlecima, Anconi i u Pesaru.

U svom glosaru A. Jal je ukupno donio preko 260 natuknica naših pomorskih naziva. Međutim, naši se pomorski nazivi mogu naći, u tom pomorskom poliglotskom rječniku, na još mnogo mjesta u francuskim natuknicama.

Za žaliti je što A. Jal nije boravio na našoj obali, jer je sigurno, da oni naši pomorci, koji su sudjelovali u tome radu, nisu mogli toliko dati koliko je bilo potrebno da budemo zastupani u jednoj takvoj publikaciji (kao na primjer koliko je dala ona ekipa grčkih pomoraca za novogrčku terminologiju kad je Jal boravio u Pireju). Uprkos tome ipak je ovaj Jalov rad značajan za naše pomorstvo, pa je bilo potrebno o tome barem ovoliko iznijeti, a kao

Radne prostorije Pomorskog muzeja JAZU u Dubrovniku

ilustraciju toga rada donosimo nekoliko naših narodnih izraza koje je Jal sakupio i ovjekovječio: argutla, arbuo od drijeva, bastašica, (naš tip broda), bita od broda, brod, drijevo, korablja, lagja, plav, brodarica, bukaporta, busula, sjevernica, golica (tip čamca monoksila), jambor, arbul, kolomba, kili, krma, gumina, greben, gusarica, grula, otok, ostrvo, prevlaka, jakor, sidro, jedarce, oseka, rekesa,

ormenica (tip broda) katarga, lantina, kuvjerta, sovrnja (balast), pomorski list, trgovački brod, mrkjenta, mrnar, pomorac, more, morje, mornarstvo, morski, nadmorski, brodarenje, jedrenje, obroditi, paluba, stjeg, plima, bojno drijevo, igalo, pučina, hrid pod vodom, šajka (čamac), slana, splesti konce, timun, kormilo, krmilo, svjećalo.